

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗРЫН ХАРЬЯА
ХОВД АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Булган сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлан

Аудитын код: ХОА-2022/02/НА-СТА-ТТЗ

Цахим хуудас:
www.audit.mn

Улаанбаатар хот
2022 он

Тэргүүлэх аудитор: Х.Болдбаатар

Утас: 70433061

Цахим хаяг: Boldbaatar.Kh @audit.gov.mn

Аудитын менежер: А.Цэцэгсүрэн

Утас: 70432545

Цахим хаяг: tsetsegsuren.a@audit.gov.mn

Ахлах аудитор: Д.Нарантуул

Утас: 70432545

цахим хаяг: narantuul.d@audit.gov.mn

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт мэдээллийг дээрх хаягаар авна уу.

Агуулга

2.Аудит хийсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл.....	5
2.1 Аудит хийсэн санхүүгийн байдлын тайлан	5
2.2 Аудит хийсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлан	6
2.3 Аудит хийсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	9
2.4 Аудит хийсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан.....	9
2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан	9
2.6 Аудит хийсэн нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан	13
3. Аудитын тайлан	17
3.1 Ерөнхий зүйл	17
3.2 Байгууллага, түүний орчин ба дотоод хяналт.....	17
3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал	18
3.4 Материаллаг байдал	18
3.5 Санхүүгийн тайлангийн тодруулга	18
3.6 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв	20
3.7 Асуудлыг онцолсон хэсэг ба бусад асуудлын хэсэг.....	22
3.8 Аудитын гол асуудал	22
3.9 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал	23
3.9.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт.....	23
3.10 Өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт.....	23
3.11 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал.....	23
4. Аудитын илрүүлэлт.....	23
4.1 Залруулсан алдаа	24
4.2 Төлбөрийн акт.....	24
4.3 Албан шаардлага	
4.4 Зөвлөмж	25
5. Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчлийн нэгтгэл	Error! Bookmark not defined.

Товчилсон үгийн жагсаалт

УСНББОУС	Улсын Секторын Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандарт
АДБОУС	Аудитын Дээд Байгууллагын Олон Улсын Стандарт
НА	Нотлох ажил
УТХО	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт
СТА	Санхүүгийн тайлангийн аудит
УТХО	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар
ТТЗ	Төсвийн төвлөрүүлэн захирагч
ТШЗ	Төсвийн шууд захирагч
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ИТХ	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
СХС	Сум хөгжүүлэх сан
ОНӨААТҮГ	Орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газар
БСУГ	Боловсрол соёл урлагийн газар
СӨБ	Сургуулийн өмнөх боловсрол

Хүснэгтийн товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хүснэгт -1	Санхүүгийн байдлын тайлан	17
Хүснэгт -2	Авлагын үлдэгдэл	18
Хүснэгт -3	Төсвийн төлөвлөгөө, гүйцэтгэл	19
Хүснэгт -4	Татварын орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэл	20-21
Хүснэгт -5	Аудитад хамрагдсан байгууллагын алдаа, зөрчлийн нэгтгэл	23
Хүснэгт -6	Түүвэрт хамрагдсан байгууллагын алдаа, зөрчлийн нэгтгэл	28

**ХОВД АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**
84000 Цамбагарав баг, Жаргалант сум, Ховд
Утас: 976-70433061, Факс: 976-70433061
E-mail: khovd@audit.gov.mn

**БУЛГАН СУМЫН ЗАСАГ ДАРГА
Ж.ДАМДИНБАЗАР ТАНАА**

2022.03.25 № 2/30
тантай _____-ны № _____-Т

АУДИТЫН САНАЛ ДҮГНЭЛТ

Хязгаарлалттай дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1, Төсвийн хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.9.2-д заасны дагуу Булган сумын төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн байдал, санхүүгийн үр дүн, цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлт, мөнгөн гүйлгээний тайлан, тодруулгууд болон төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийлээ.

Аудитын гол асуудалд дурдсан алдаа, зөрчлийн үр нөлөөг эс тооцвол Булган сумын төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл материаллаг алдаагүй, Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандарт, Сангийн сайдын баталсан холбогдох журамд нийцүүлэн үнэн зөв, шударга толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага аудит хийхдээ Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан Санхүүгийн тайлангийн аудитын журам, гарын авлагын дагуу гүйцэтгэж, шалгагдагч этгээдээс хараат бус, аудиторын ёс зүйн үүрэг хариуцлагыг биелүүлж ажилласан. Бидний цуглуулсан хангалттай бөгөөд зохистой нотолгоо нь дүгнэлт өгөх үндэслэл болно.

Бусад мэдээлэл

Байгууллагын удирдлага бусад мэдээлэлтэй холбоотой үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ. Бусад мэдээлэл нь байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлт, үйл ажиллагааны тайлан, Монгол улсын Үндсэн хууль болон УИХ, Засгийн газраас гарч буй хууль тогтоомжид нийцүүлэн төрийн үйлчилгээг ард иргэдэд чанартай ил тод, тэгш хүргэх, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулан, ард иргэдийнхээ амьдрах орчныг сайжруулах, аж амьдралыг дээшлүүлэх аймгийн засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд сумынхаа эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг эрчимжүүлж, байгаль орчин, бизнест эзлтэй ногоон хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлэх, төрийн үйлчилгээг чанарын шинэ шатанд гаргаж, олон талт үйл ажиллагаа явуулах зэрэг санхүүгийн бус мэдээллийг агуулсан байна.

Санхүүгийн тайланд өгсөн бидний дүгнэлт бусад мэдээллийг хамраагүй болно.

Аудитын гол асуудал

Өмнөх санхүүгийн тайлангийн аудитаар өгөгдсөн албан шаардлага зөвлөмжийг хэрэгжүүлээгүй, авлага, тайлант үеийн үр дүнг зөрүүтэй илэрхийлсэн, ОНХС-ийн төсөл, хөтөлбөрийн гүйцэтгэлд дотоод хяналтыг хэрэгжүүлээгүй, татварын болон татварын бус орлогыг бодитой төлөвлөөгүй, Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй зэрэг зөрчлүүд нь Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай, Шилэн дансны тухай хууль, засгийн газрын 311 дүгээр тогтоол, ОНХС-ийн үйл ажиллагааны журмын заалтуудыг мөрдөөгүй,

аудитын "эрх ба үүрэг", "үнэн зөв байдал", "тохиолдсон байх", "иж бүрэн байх", "оршин байх" гэсэн батламж мэдэгдлийг хангахгүй байна.

Санхүүгийн тайланд төсвийн захирагчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

Төсвийн захирагч санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандарт, Сангийн сайдын баталсан холбогдох журам, зааврын дагуу үнэн зөв, шударга бэлтгэж толилуулах үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайланг залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэж болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэхэд шаардлагатай гэж үзсэн дотоод хяналтуудыг хэрэгжүүлэх хариуцлага хүлээнэ.

Төрийн аудитын байгууллагын үүрэг, хариуцлага

Төрийн аудитын байгууллага залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаажуулалт олж авах, дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргах зорилготой.

Үндэслэлтэй баталгаажуулалт гэдэг нь дээд түвшний баталгаа боловч материаллаг буруу илэрхийлэл байгаа тохиолдолд АДБОУС-ын дагуу хийсэн аудитаар түүнийг бүгдийг илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм.

Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсэж болох бөгөөд дангаараа эсвэл нийлээд уг санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргах хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх үндэслэлтэй байвал материаллаг гэж үздэг.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Х.БОЛДБААТАР

2.Аудит хийсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл

2.1 Аудит хийсэн нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлан

/төгрөгөөр/

Дансны код	Балансын үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл
1	ЭРГЭЛТИЙН ХӨРӨНГИЙН ДҮН	<u>1,254,486,239.57</u>	<u>1,222,653,830.42</u>
31	МӨНГӨН ХӨРӨНГӨ	231,539,717.66	299,243,754.35
312	Банкинд байгаа бэлэн мөнгө	231,539,717.66	299,243,754.35
3121	Төгрөг	231,539,717.66	299,243,754.35
31211	Төрийн сангийн харилцах	227,095,481.66	299,214,671.35
31213	Арилжааны банк дахь харилцах	4,444,236	29,083
33	АВЛАГА	671,033,194.58	541,244,324.77
33100	Ажиллагчидтай холбогдсон авлага	7,629,234.18	3,344,199.77
33300	Татаас, санхүүжилтийн авлага	14,569,525	17,060,000
335	Бусад авлага	119,869,007.40	176,689,400
3351	Байгууллагаас авах авлага	84,810,007.40	62,969,300
3352	Хувь хүмүүсээс авах авлага	35,059,000	113,720,100
336	Зээлийн авлага	528,965,428	344,150,725
3361	Дотоод эх үүсвэрээс олгосон зээлийн авлага	528,965,428	344,150,725
33612	Хувь хүмүүст олгосон зээл	126,796,529	338,950,725
33615	Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид олгосон зээл	402,168,899	5,200,000
34	УРЬДЧИЛГАА	15,000,000	26,000,000
34600	Урьдчилж гарсан зардал	15,000,000	-
3471	Урьдчилгаа тооцоо	-	26,000,000
34712	Үндсэн хөрөнгө бэлтгэх урьдчилгаа	-	26,000,000
35	БАРАА МАТЕРИАЛ	336,913,327.33	356,165,751.30
351	Түүхий эд материал	10,948,384	8,701,584
35110	Тусгай зориулалттай материал	6,174,534	6,174,534
35130	Эм боох материал	4,773,850	2,527,050
354	Хангамжийн материал	324,644,943.33	331,110,167.30
35410	Бичиг хэргийн материал	27,720,996	29,620,389
35420	Аж ахуйн материал	88,453,826.40	93,296,226.40
35430	Сэлбэг хэрэгсэл	2,040,000	880,000
35440	Түлш, шатах тослох материал	71,724,263.78	99,240,861.78
35450	Барилгын засварын материал	1,412,710	1,080,750
35460	Хүнсний материал	40,409,397.53	29,118,310.50
35470	Бусад хангамжийн материал	92,883,749.62	77,873,629.62
35600	Мал амьтад	1,320,000	16,354,000
2	ЭРГЭЛТИЙН БУС ХӨРӨНГИЙН ДҮН	<u>11,926,224,946.19</u>	<u>13,464,288,073.98</u>
39	ҮНДСЭН ХӨРӨНГӨ	11,926,224,946.19	13,464,288,073.98
392	Биет хөрөнгө	11,554,768,262.77	13,042,005,990.72
39201	Барилга, байгууламж, орон сууц	10,760,773,555	12,486,773,555
39202	Хуримтлагдсан элэгдэл	(982,937,825.24)	(1,351,706,230.96)
39203	Авто-тээврийн хэрэгсэл	594,337,440	654,337,440
39204	Хуримтлагдсан элэгдэл	(302,318,691.89)	(365,553,135.92)
39205	Машин тоног төхөөрөмж (компьютер)	1,060,217,690.38	1,158,285,451.38
39206	Хуримтлагдсан элэгдэл	(882,490,798.23)	(915,990,197.78)
39207	Тавилга, аж ахуйн эд хогшил	896,061,921.31	968,045,924
39208	Хуримтлагдсан элэгдэл	(480,758,876.56)	(490,074,907.00)
39209	Зам, гүүрийн байгууламж	38,859,800	38,859,800
39210	Хуримтлагдсан элэгдэл	(15,096,566.76)	(20,573,200.08)
39213	Түүх соёл, музейн дурсгалт зүйлс	2,340,600	2,340,600
39214	Бусад үндсэн хөрөнгө	1,554,014,243	1,772,231,394
39215	Хуримтлагдсан элэгдэл	(897,827,976.49)	(1,057,233,765.17)
39216	Дуусаагүй барилга, байгууламж	65,217,151	10,000,000
39217	Ном	144,376,597.25	152,263,263.25

393	Биет бус хөрөнгө	371,456,683.42	422,282,083.26
39301	Программ хангамж	5,745,000	5,745,000
39302	Хуримтлагдсан элэгдэл	(3,621,916.58)	(4,440,916.74)
39303	Бусад биет бус хөрөнгө	369,333,600	420,978,000
3	НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН III=I+II	13,180,711,185.76	14,686,941,904.40
4	НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР	14,797,632.20	47,340,509.53
41	БОГИНО ХУГАЦААТ ӨР ТӨЛБӨР	14,797,632.20	47,340,509.53
413	Өглөг	14,797,632.20	47,340,509.53
41310	Ажилчидтай холбогдсон өглөг	228,107.20	16,751,242.75
4136	Бусад өглөг	14,569,525	30,589,266.78
41361	Байгууллагад төлөх өглөг	14,569,525	21,494,762.20
41362	Хувь хүмүүст төлөх өглөг	-	9,094,504.58
5	ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН	13,165,913,553.56	14,639,601,394.87
51	Засгийн газрын хувь оролцоо	13,165,913,553.56	14,639,601,394.87
511	Засгийн газрын оруулсан капитал /Засгийн газрын сан/ орон нутгийн сан	4,439,254,863.28	4,439,254,863.28
51101	Өмч: - төрийн	4,439,254,863.28	4,439,254,863.28
512	Хуримтлагдсан үр дүн	4,749,153,000.44	6,225,907,066.76
51210	Өмнөх үеийн үр дүн	1,183,607,496.71	4,750,398,432.65
51220	Тайлант үеийн үр дүн	3,565,545,503.73	1,475,508,634.11
51300	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	3,977,505,689.84	3,974,439,464.83
6	ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН VI=IV+V	13,180,711,185.76	14,686,941,904.40

2.2 Аудит хийсэн нэгтгэсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлан

/төгрөгөөр/

Дансны код	Үзүүлэлт	Өмнөх оны гүйцэтгэл	Тайлант оны гүйцэтгэл
1	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ОРЛОГЫН ДҮН (I)	10,267,454,625.76	8,545,512,679.44
11	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	258,120,198.39	294,313,412.04
110	Орлогын албан татвар	210,495,266.34	179,891,074.50
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	210,495,266.34	179,891,074.50
110002	Үйл ажиллагааны орлого	7,221,000	12,418,206.40
110003	Хөрөнгийн орлого	107,567,576.44	145,140,245.15
110008	Шууд бус орлого	95,706,689.90	22,332,622.95
113	Хөрөнгийн албан татвар	5,267,500	72,459,418
113001	Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татвар	3,210,000	-
113002	Бууны албан татвар	2,057,500	3,404,000
113004	Малд ногдуулах албан татвар		69,055,418
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	42,357,432.05	41,962,919.54
1180	Бусад нийтлэг төлбөр, хураамж	32,665,405.05	31,519,206.54
118001	Улсын тэмдэгтийн хураамж	25,254,405	27,780,206.54
118006	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны төлбөр	3,151,000.05	3,729,000
118009	Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж	4,260,000	10,000
1181	Газрын төлбөр	538,814	1,188,213
118101	Газрын төлбөр	538,814	1,188,213
1182	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөр	9,153,213	9,255,500
118202	Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр		580,000
118203	Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр	2,675,000	140,000
118204	Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр	5,717,200	8,535,500
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	4,161,936,107.37	2,514,018,548.75

120	Нийтлэг татварын бус орлого	4,161,936,107.37	2,514,018,548.75
120002	Хүүгийн орлого	104,793,870	-
120003	Торгуулийн орлого		81,147,800
120004	Төсөв байгууллагын өөрийн орлого	4,055,903,725.49	2,346,579,404.75
1200041	Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	13,716,800	25,174,430
1200042	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	2,700,000	1,200,000
1200045	Үнэ төлбөргүй хүлээн авсан орлого	4,039,486,925.49	2,320,204,974.75
120009	Бусад орлого	1,238,511.88	-
120010	Борлуулалтын орлого (цэвэр) /ТӨҮГ/	-	86,291,344.00
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	5,847,398,320	5,737,180,718.65
1310	Улсын төвлөрсөн төсвөөс	4,376,564,600	4,374,673,200
131007	Тусгай зориулалтын шилжүүлгээс санхүүжих	4,376,564,600	4,374,673,200
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	284,579,320	214,629,260
131101	Төрийн болон орон нутгийн өмчит бус этгээдээс авсан хандив, тусламж	3,225,170	21,240,000
131103	ЗГНХ,ЗДНХерөнгө,түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	172,479,051	133,197,321
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	106,796,099	52,454,939
131105	Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого	2,079,000	7,737,000
131106	Төсвийн урамшуулал		-
1320	Орон нутгийн төсвөөс санхүүжих	1,186,254,400	1,147,878,258.65
132003	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг /орон нутгийн төсөвт байгууллага улсад төвлөрүүлэх орлого/		11,445,199.65
132006	Урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилт / аймгаас авсан санхүүгийн дэмжлэг/	698,262,800	665,765,300
132007	Орон нутгийн хөгжлийн сангаас санхүүжих	487,991,600	470,667,759
2	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДЛЫН ДҮН	6,570,908,083.53	7,070,004,045.33
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	6,570,908,083.53	6,530,156,386.33
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	6,196,163,088.35	6,082,012,385.02
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	3,911,018,109.56	3,958,368,884.14
210101	Үндсэн цалин	2,678,597,453.11	2,611,430,435.10
210102	Нэмэгдэл	856,370,549.90	1,054,929,785.87
210104	Урамшуулал	325,371,469.46	243,192,612.80
210105	Гэрээт ажлын хөлс	50,678,637.09	48,816,050.37
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	501,523,467.95	535,352,423.09
210201	Тэтгэврийн даатгал	342,226,996.95	376,927,716.91
210202	Тэтгэмжийн даатгал	40,152,697	39,614,535.42
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	32,206,542	31,661,208.33
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	8,041,025	7,920,393.59
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	78,896,207	79,228,568.84
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	267,399,901.46	296,466,822
210301	Гэрэл, цахилгаан	36,581,444	46,931,470.88
210302	Түлш, халаалт	226,188,457.46	243,963,351.12
210303	Цэвэр, бохир ус	4,630,000	5,572,000

2104	Хангамж, бараа материалын зардал	437,474,864.64	71,985,622
210401	Бичиг хэрэг	11,156,135	20,459,554
210402	Тээвэр, шатахуун	45,749,186	31,124,700
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	6,820,340	7,210,739
210404	Ном, хэвлэл	1,929,500	684,700
210405	Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал	836,300	1,188,799
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	10,620,204	11,317,130
210407	Аж ахуйн материал худалдан авах зардал	360,363,200	-
2105	Нормативт зардал	165,493,987.91	151,450,498
210501	Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	18,276,500	9,625,627
210502	Хоол, хүнс	123,231,302.91	114,808,071
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	23,986,185	27,016,800
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	15,913,890	7,760,132.80
210601	Багаж, техник, хэрэгсэл	100,000	-
210602	Тавилга	15,813,890	-
210603	Хөдөлмөр хамгааллын хэрэглэл		617,033
210604	Урсгал засвар		7,143,099.80
2107	Томилолт, зочны зардал	6,926,000	8,678,400
210702	Дотоод албан томилолт	6,926,000	8,678,400
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	21,928,930	173,661,674.52
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	18,991,905	75,312,572.52
210802	Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох	1,997,400	3,605,400
210803	Даатгалын үйлчилгээ	135,750	390,000
210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	611,875	235,000
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношилгоо	162,000	90,000
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	30,000	525,000
210809	Улсын мэдээллийн маягт хэвлэх, бэлтгэх		165,000
210813	Бусад зардал /ТӨҮГ/		93,338,702
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	868,483,936.83	878,287,928.47
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	212,428,788.50	108,177,502.49
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх	23,318,364	12,324,470
210903	Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл, хорогдол	632,736,784.33	757,785,955.98
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	374,744,995.18	448,144,001.31
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	74,807,300	192,138,174.21
213205	Төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж, урамшуулал	56,764,000	77,191,632.98
213207	Тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн мөнгөн тэтгэмж	17,643,300	15,139,400
213208	Хөдөө орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажилласан албан хаагчдад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг		99,048,728
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	400,000	758,413.23
2133	Улсын төсвөөс олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	236,920,295	112,159,233.98
213303	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг	236,920,295.18	112,159,233.98
2134	Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад олгох татаас, санхүүжилт	-	80,129,471.05
213403	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг		80,129,471.05

2135	Төсвийн захирагчдаас олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	63,017,400	63,717,122.07
213503	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг		5,187,122.07
213505	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч хооронд хийсэн санхүүжилт	63,017,400	58,530,000
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	-	539,847,659
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	-	539,847,659
223001	Бусад хөрөнгө		539,847,659.00
3	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР ДҮН (3)=(1)-(2)	<u>3,696,546,542.23</u>	<u>1,475,508,634.11</u>
225	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ЗАРДЛЫН ДҮН	20,208,208	-
225005	Үнэ төлбөргүй гарсан зардал	20,208,208	-
4	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ҮР ДҮН (4)=(145-225)	(20,208,208)	-
5	НИЙТ ҮР ДҮН (5)=(3)+(4)	<u>3,676,338,334.23</u>	<u>1,475,508,634.11</u>

2.3 Аудит хийсэн нэгтгэсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

/төгрөгөөр/

Код	Үзүүлэлт	Засгийн газрын оруулсан капитал	Дахин үнэлгээний нөөц	Хуримтлагдсан дүн	Засгийн газрын хувь оролцооны нийт дүн
C01	2018 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	4,439,254,863.28	3,977,783,184.83	1,072,537,171.21	9,489,575,219.32
C03	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	4,439,254,863.28	3,977,783,184.83	1,072,537,171.21	9,489,575,219.32
C07	Тайлант үеийн үр дүн			3,676,338,334.23	3,676,338,334.23
C08	2019 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	4,439,254,863.28	3,977,783,184.83	4,748,875,505.44	13,165,913,553.55
D01	2020 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	4,439,254,863.28	3,977,783,184.83	4,748,875,505.44	13,165,913,553.55
D02	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт			1,522,927.71	1,522,927.71
D03	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	4,439,254,863.28	3,977,783,184.83	4,750,398,433.15	13,167,436,481.26
D04	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний өсөлт, бууралт		(3,343,720)		(3,343,720)
D08	Тайлант үеийн үр дүн			1,475,508,634.11	1,475,508,634.11
D09	2015 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	4,439,254,863.28	3,974,439,464.83	6,225,907,067.26	14,639,601,395.37

2.4 Аудит хийсэн нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан

/төгрөгөөр/

Дансны код	Үзүүлэлт	Өмнөх оны гүйцэтгэл	Тайлант оны гүйцэтгэл
1	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ОРЛОГЫН ДҮН (1)	<u>7,560,531,072.94</u>	<u>7,606,879,632.69</u>
11	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	258,120,198.39	294,313,412.04
110	Орлогын албан татвар	210,495,266.34	179,891,074.50
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	210,495,266.34	179,891,074.50
110002	Үйл ажиллагааны орлого	7,221,000	12,418,206.40
110003	Хөрөнгийн орлого	107,567,576.44	145,140,245.15

110008	Шууд бус орлого	95,706,689.90	22,332,622.95
113	Хөрөнгийн албан татвар	5,267,500	72,459,418
113001	Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татвар	3,210,000	-
113002	Бууны албан татвар	2,057,500	3,404,000
113004	Малд ногдуулах албан татвар		69,055,418
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	42,357,432.05	41,962,919.54
1180	Бусад нийтлэг төлбөр, хураамж	32,665,405.05	31,519,206.54
118001	Улсын тэмдэгтийн хураамж	25,254,405	27,780,206.54
118006	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны төлбөр	3,151,000.05	3,729,000
118009	Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж	4,260,000	10,000
1181	Газрын төлбөр	538,814	1,188,213
118101	Газрын төлбөр	538,814	1,188,213
1182	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөр	9,153,213	9,255,500
118201	Ойн нөөц ашигласны төлбөр	761,013	-
118202	Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр		580,000
118203	Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр	2,675,000	140,000
118204	Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр	5,717,200	8,535,500
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	247,775,305.80	426,888,847
120	Нийтлэг татварын бус орлого	247,775,305.80	426,888,847
120001	Торгуулийн орлого	104,793,870.00	81,147,800
120004	Төсөв байгууллагын өөрийн орлого	142,981,435.80	259,449,703
1200041	Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	13,716,800	14,435,000
1200042	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	56,043,471	245,014,703
120013	Бараа борлуулсан, үйлчилгээ үзүүлсний орлого /ТӨҮГ/	73,221,164.80	86,291,344
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	7,054,635,568.75	6,885,677,373.65
1310	Улсын төвлөрсөн төсвөөс	4,376,564,600	4,976,340,959
131001	Урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилт		131,000,000
131007	Тусгай зориулалтын шилжүүлгээс санхүүжих	4,376,564,600	4,374,673,200
131008	Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сангаас санхүүжих		470,667,759
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	286,679,320	237,718,215
131101	Төрийн болон орон нутгийн өмчит бус этгээдээс авсан хандив, тусламж	3,225,170	21,240,000
131103	ЗГНХ,ЗДНХөрөнгө, түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	174,479,051	79,152,901
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	106,896,099	102,149,359
131105	Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого	2,079,000	35,175,955
1320	Орон нутгийн төсвөөс санхүүжих	2,376,822,123.75	1,643,113,000
132001	Урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилт /орон нутгийн төсөвт байгууллага/	1,075,585,300	977,347,700
132003	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг /орон нутгийн төсөвт байгууллага улсад төвлөрүүлэх орлого/	114,982,423.75	-
132006	Урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилт / аймгаас авсан санхүүгийн дэмжлэг/	698,262,800	665,765,300
132007	Орон нутгийн хөгжлийн сангаас санхүүжих	487,991,600	-

1330	Төсвийн захирагчдаас	14,569,525.00	28,505,199.65
133002	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг	14,569,525.00	28,505,199.65
2	НИЙТ ЗАРЛАГА ба ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН (2)	6,905,074,776.92	6,854,622,537.00
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	6,905,074,776.92	6,854,622,537.00
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	5,323,162,532.99	5,281,912,268.84
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	3,937,798,552.87	3,979,077,131.94
210101	Үндсэн цалин	2,672,337,068.51	2,577,536,358.82
210102	Нэмэгдэл	860,334,208.50	1,069,193,593.06
210104	Урамшуулал	326,075,830.97	243,143,144.72
210105	Гэрээт ажлын хөлс	50,678,637.09	48,816,050.34
210106	Ажиллагчдад төлсөн /ТӨҮГ/	28,372,807.80	40,387,985
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	531,625,342	546,972,911
210201	Тэтгэврийн даатгал	371,728,603	384,628,372
210202	Тэтгэмжийн даатгал	40,235,661	40,393,350
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	32,347,091	32,647,500
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	8,819,434	8,118,663
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	78,494,553	81,185,026
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	272,390,035.32	310,362,250
210301	Гэрэл, цахилгаан	44,269,013.32	40,965,206
210302	Түлш, халаалт	223,471,062	264,548,600
210303	Цэвэр, бохир ус	4,649,960	4,848,444
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	84,946,690	85,360,949
210401	Бичиг хэрэг	8,489,900	9,439,233
210402	Тээвэр, шатахуун	55,523,390	57,411,866
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	7,203,100	6,331,500
210404	Ном, хэвлэл	1,996,500	1,802,000
210405	Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал	836,300	836,300
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	5,266,300	4,892,550
210407	Аж ахуйн материал худалдан авах зардал	5,631,200	4,647,500
2105	Нормативт зардал	132,202,990	118,389,810
210501	Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	17,612,300	1,604,150
210502	Хоол, хүнс	103,593,190	104,912,370
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	10,997,500	11,873,290
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	2,018,200	7,264,900
210601	Багаж, техник, хэрэгсэл	300,000	-
210602	Тавилга	1,718,200	-
210603	Хөдөлмөр хамгааллын хэрэглэл		267,000
210604	Урсгал засвар		6,997,900
2107	Томилолт, зочны зардал	7,176,000	9,135,100
210702	Дотоод албан томилолт	7,176,000	9,135,100
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	44,509,059.80	66,365,024.90
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	41,477,034.80	61,354,624.90
210802	Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох	2,157,400	3,605,400
210803	Даатгалын үйлчилгээ	100,000	390,000

210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	525,000	235,000
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношилгоо	90,000	90,000
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	158,525	525,000
210807	Газрын төлбөр	1,100	165,000
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	310,495,663	158,984,192
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	287,027,295	137,829,402
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх	23,468,368	21,154,790
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	1,581,912,243.93	1,572,710,268.16
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	76,737,300	176,727,216
213205	Төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж, урамшуулал	58,164,000	84,287,100
213207	Тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн мөнгөн тэтгэмж	17,643,300	15,139,400
213208	Хөдөө орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажилласан албан хаагчдад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг		76,608,716
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	930,000	692,000
2133	Улсын төсвөөс олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	236,920,295.18	35,566,298.16
213303	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг	236,920,295.18	35,566,298.16
2134	Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад олгох татаас, санхүүжилт	1,190,567,723.75	1,259,045,137.49
213401	Урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилт төсөвт байгууллага	1,075,585,300	1,108,347,700
213403	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг	114,982,423.75	133,637,437.49
213404	Хөрөнгийн		17,060,000
2135	Төсвийн захирагчдаас олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	77,686,925	101,371,616.51
213503	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг	14,669,525	42,841,616.51
213505	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч хооронд хийсэн санхүүжилт	63,017,400	58,530,000
3	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (3)=(1)-(2)	<u>655,456,296.02</u>	<u>752,257,095.69</u>
5	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ЗАРДЛЫН ДҮН (5)	558,848,196	625,352,999
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	558,848,196	625,352,999
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	558,848,196	625,352,999
220001	Барилга байгууламж	125,000,000	94,382,803
221001	Их засвар	179,346,600	286,417,119
222001	Тоног төхөөрөмж	82,500,000	59,535,050
223001	Бусад хөрөнгө	168,141,600	166,332,727
225102	Биет бус хөрөнгө олж эзэмшихэд төлсөн /ТӨҮГ/		2,944,800
225106	Биет ба биет бус хөрөнгө худалдан авсан зардал	3,859,996	15,740,500
6	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (6)=(4)-(5)	<u>(558,848,196)</u>	<u>(625,352,999)</u>
23	ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	39,050,000	59,200,000
230001	Эргэж төлөгдөх зээл	39,050,000	59,200,000
7	САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ	<u>(39,050,000)</u>	<u>(59,200,000)</u>
8	НИЙТ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (8)=(3)+(6)+(7)	57,558,100.02	67,704,096.69
9	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	173,981,617.64	231,539,717.66

10	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	231,539,717.66	299,243,754.35
----	--	----------------	----------------

2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

/төгрөгөөр/

Эдийн засгийн ангилал	Үзүүлэлт	Өмнөх оны		Тайлант оны	
		Батлагдсан төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Батлагдсан төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл
2	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	4,764,780,000	4,718,793,529	6,143,464,100	5,827,627,831.84
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	4,027,062,100	4,036,147,500	5,356,292,300	5,161,760,072.84
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	3,713,930,700	3,728,050,688	5,246,331,700	5,061,641,572.84
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	2,675,824,800	2,692,160,531	3,959,714,900	3,938,689,146.94
210101	Үндсэн цалин	2,092,898,500	2,144,948,735	2,692,515,000	2,577,536,358.82
210102	Нэмэгдэл	294,379,000	279,746,190	983,827,800	1,069,193,593.06
210104	Урамшуулал	152,244,600	151,470,214	226,894,100	243,143,144.72
210105	Гэрээт ажлын хөлс	136,302,700	115,995,392	56,478,000	48,816,050.34
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	322,298,900	321,679,527	534,561,500	534,531,500
210201	Тэтгэврийн даатгал	214,065,900	220,326,740	376,172,900	376,172,900
210202	Тэтгэмжийн даатгал	27,958,200	24,184,264	39,597,100	39,597,100
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	21,406,600	21,307,166	31,677,500	31,647,500
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	5,351,600	5,593,555	7,919,600	7,919,600
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	53,516,600	50,267,801	79,194,400	79,194,400
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	258,614,900	245,284,611	308,424,600	303,937,346
210301	Гэрэл, цахилгаан	32,336,800	35,971,132	38,316,100	34,540,302
210302	Түлш, халаалт	224,068,100	207,953,479	265,258,500	264,548,600
210303	Цэвэр, бохир ус	2,210,000	1,360,000	4,850,000	4,848,444
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	75,337,200	97,283,355	52,701,200	52,693,900
210401	Бичиг хэрэг	5,190,200	15,637,345	6,956,200	7,202,900
210402	Тээвэр, шатахуун	35,086,400	47,135,346	31,635,900	31,628,650
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	5,949,800	10,160,614	6,578,200	6,331,500
210404	Ном, хэвлэл	1,618,100	765,600	1,552,000	1,552,000
210405	Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал	6,868,700	9,168,900	836,300	836,300
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	20,624,000	14,415,550	5,142,600	5,142,550
2105	Нормативт зардал	246,045,500	234,480,546	261,959,100	106,605,590
210501	Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	1,229,800	929,500	1,894,300	1,604,150
210502	Хоол, хүнс	237,622,700	226,336,200	249,999,500	94,938,440
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	7,193,000	7,214,846	10,065,300	10,063,000
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	12,770,100	38,150,062	7,264,900	7,264,900

210603	Хөдөлмөр хамгааллын хэрэглэл			267,000	267,000
210604	Урсгал засвар	12,770,100	38,150,062	6,997,900	6,997,900
2107	Томилолт, зочны зардал	16,579,300	13,148,300	12,850,400	9,065,100
210702	Дотоод албан томилолт	16,579,300	13,148,300	12,850,400	9,065,100
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	29,983,600	44,029,468	24,476,500	24,476,500
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	28,043,100	42,003,368	19,466,100	19,466,100
210802	Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох	762,500	1,214,000	3,605,400	3,605,400
210803	Даатгалын үйлчилгээ	100,000	97,600	390,000	390,000
210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	565,000	15,500	235,000	235,000
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношилгоо	50,000		90,000	90,000
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	273,000	549,000	525,000	525,000
210807	Газрын төлбөр	190,000	150,000	165,000	165,000
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	76,476,400	41,834,288	84,378,600	84,377,590
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	55,261,500	34,012,296	60,278,000	60,278,000
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх	21,214,900	7,821,992	24,100,600	24,099,590
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	313,131,400	308,096,812	109,960,600	100,118,500
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	313,131,400	308,096,812	109,960,600	100,118,500
213204	Ажил олгогчоос олгох бусад тэтгэмж, урамшуулал	2,423,900		-	-
213205	Төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж, урамшуулал	100,242,800	100,242,800	94,129,200	84,287,100
213207	Тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн мөнгөн тэтгэмж	105,920,700	103,003,100	15,139,400	15,139,400
213208	Хөдөө орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажилласан албан хаагчдад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг	98,382,100	101,300,400	-	-
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	6,161,900	3,550,512	692,000	692,000
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	549,704,600	543,396,029	607,171,800	606,667,759
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	549,704,600	543,396,029	607,171,800	606,667,759
220001	Барилга байгууламж	175,491,600	221,893,598	100,000,000	94,382,803
221001	Их засвар	193,000,000	149,063,902	256,900,000	286,417,119
222001	Тоног төхөөрөмж	86,000,000	77,408,900	91,500,000	64,535,050
223001	Бусад хөрөнгө	95,213,000	95,029,629	158,771,800	161,332,787
23	ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	188,013,300	139,250,000	180,000,000	59,200,000
230001	Эргэж төлөгдөх зээл	188,013,300	139,250,000	180,000,000	59,200,000
	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	4,764,780,000	4,717,411,585	6,143,464,100	6,012,242,534.94
1310	УЛСЫН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	3,536,523,500	3,536,324,300	4,374,673,200	4,189,422,572.49

131007	Тусгай зориулалтын шилжүүлгээс санхүүжих	3,536,523,500	3,536,324,300	4,374,673,200	4,189,422,572.49
1320	ОРОН НУТГИЙН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	991,698,500	1,037,716,629	1,576,190,900	1,567,570,259.45
132001	Орон нутгийн төсвөөс	623,716,500	669,734,600	1,105,523,100	1,096,902,500.45
132007	Орон нутгийн хөгжлийн сангаас санхүүжих	367,982,000	367,982,029	470,667,800	470,667,759.00
120004	ТӨСӨВТ БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС	86,558,000	5,502,600	192,600,000	255,249,703
1200041	Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	10,912,000	3,589,000	11,400,000	10,235,000
1200042	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	1,600,000	1,913,600	181,200,000	245,014,703
1200043	Урьд оны үлдэгдлээс санхүүжих	74,046,000		-	-
14	БУСАД ЭХ ҮҮСВЭР	150,000,000	137,868,056	-	-
145005	Төсөв болон дамжуулан зээлдүүлсэн зээлээс эргэж төлөгдөх	150,000,000	137,868,056	-	-
4	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл		38,013,345	-	16,646,026
5	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл			-	201,260,729.10
61	БАЙГУУЛЛАГЫН ТОО	8	8	9	9
610001	Төсвийн байгууллага	8	8	9	9
62	АЖИЛЛАГСАДЫН ТОО	348	348	358	358
620001	Удирдах ажилтан	15	15	17	17
620002	Гүйцэтгэх ажилтан	191	191	196	196
620003	Үйлчлэх ажилтан	98	98	103	103
620004	Гэрээт ажилтан	44	44	42	42
63	СУРАЛЦАГЧДЫН ТОО (ЖИЛИЙН ДУНДЖААР)	2,224	1,233	2,621	2,621
630	ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬД СУРАЛЦАГЧИД	2,222	1,231	2,619	2,619
630001	Төрийн өмчит ЕБС	2,222	1,231	2,619	2,619
631	Сургуулийн өмнөх байгууллага	2	2	2	2
631001	Төрийн өмчит СӨБ байгууллага	2	2	2	2
65	ОРОН ТООНЫ МЭДЭЭЛЭЛ	348	348	352	352
650001	Төрийн захиргааны албан хаагч (ТЗ)	11	13	13	13
650004	СӨБ болон бага, дунд боловсролын албан хаагч (ТҮБД)	179	132	182	182
650006	Соёл урлагийн салбарын төрийн үйлчилгээний албан хаагч (ТҮСУ)	4	4	8	8
650009	Төрийн үйлчилгээний бусад албан хаагч (ТҮ)	108	150	124	124
650010	Гэрээт ажилтан	37	39	16	16
650011	Улс төрийн албан хаагч (УТ)	9	10	9	9

2.6 Аудит хийсэн нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

/төгрөгөөр/

Дансны код	Үзүүлэлт	Өмнөх он	Гүйцэтгэл
I	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	282,179,320	241,918,215
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	282,179,320	230,802,715
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	282,079,320	154,520,707
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	3,579,000	2,068,933
210401	Бичиг хэрэг		2,068,933
210402	Тээвэр, шатахуун	3,579,000	
2105	Нормативт зардал	-	11,784,220
210502	Хоол, хүнс		9,973,930
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл		1,810,290
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	-	45,729,444
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж		45,729,444
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	263,930,795	77,551,402
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал		77,551,402
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх	263,930,795	
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	100,000	76,282,008
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	100,000	76,282,008
213208	Хөдөө орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажилласан албан хаагчдад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг		71,328,870
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	100,000	4,953,138
2133	Олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	14,569,525	17,386,708
213303	Улсын төсвөөс олгосон санхүүжилт, төвлөрүүлэх шилжүүлэг		326,708
213403	Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад олгох татаас, төвлөрүүлэх шилжүүлэг	14,569,525	
213503	Төсвийн захирагчдаас олгосон санхүүжилт, төвлөрүүлэх шилжүүлэг		17,060,000
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	-	11,115,500
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	-	11,115,500
225001	Биет ба биет бус хөрөнгө худалдан авсан зардал		11,115,500
II	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	282,179,320	241,918,215
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	282,179,320	241,918,215
131101	Төрийн болон орон нутгийн өмчит бус этгээдээс авсан хандив, тусламж	3,225,170	21,240,000
131103	ЗГНХ,ЗДНХөрөнгө,түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	275,275,150	56,117,490
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	1,600,000	125,184,770
131105	Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого	2,079,000	39,375,955

3. Аудитын тайлан

3.1 Ерөнхий зүйл

Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д “Төрийн аудитын байгууллага аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргана” гэж заасны дагуу Булган сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудитын тайланг танилцуулж байна.

Аудитын тайланд шалгагдагч этгээд, түүний орчин, аудитад хамааралтай дотоод хяналт, нягтлан бодох бүртгэл, холбогдох санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалын талаар болон аудитын явцад илрүүлсэн алдаа, зөрчил, гаргасан шийдэл, анхаарал татахуйц бусад чухал асуудал болон аудитын санал дүгнэлт, түүний үндэслэлийг хураангуйлан толилуулав.

Энэхүү тайланд шалгагдагч этгээдэд авлага, татварын болон татварын бус орлого бүрдүүлэлт, анхан шатны баримтын бүрдүүлэлт, тооллого хийх, дотоод хяналт, бараа материалын тайлан гаргалт, тооллого хийх, тооцоо бодох, алданги тооцох, ОНӨААТҮГ-ын үйл ажиллагаатай холбоотой, ерөнхий чиглэл, Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт, төсвийн төлөвлөлт, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлантай холбоотой зөвлөмжийг тусгасан болно.

Аудитыг ахлах аудитор Д.Нарантуул 2022 оны 3 дугаар сарын 20-ноос 2022 оны 03 дугаар сарын 25-ны хооронд гүйцэтгэж, хяналтыг аудитын менежер А.Цэцэгсүрэн, газрын дарга, тэргүүлэх аудитор Х.Болдбаатар нар тус тус хэрэгжүүлсэн.

Булган сумын Засаг дарга 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Ховд аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2022 оны 3 дугаар сарын 14-ний өдрийн 1/83 тоот албан бичгээр ирүүлсэн байна.

3.2 Байгууллага, түүний орчин ба дотоод хяналт

Булган сумын засаг дарга нь “Хүний хөгжлийг дэмжсэн стандарттай Булган сумын төлөө хамтдаа” гэсэн эрхэм зорилгын дор үйл ажиллагааны чиглэл зорилтоо тодорхойлон ажиллажээ.

Дээрх эрхэм зорилгынхоо хүрээнд дор дурдсан үйл ажиллагааны стратегийн зорилтыг хэрэгжүүлэхээр тодорхойлсон байна. Үүнд:

- Ковид цар тахлаас үүдэлтэй хүндрэлийг даван туулах
- Эрүүл мэнд, боловсрол, биеийн тамир спорт гэсэн дэд хөтөлбөрийг хөгжүүлэх
- Хөдөлмөр нийгэм хамгаалах зорилгоор ард иргэдийг хөгжүүлэх
- Эдийн засгийн хүрээнд санхүү төсвийн зохицуулалт, төсвийн урсгал болон хөрөнгө оруулалтын зардлыг ил тод хэмнэлттэй зарцуулах
- Засаглалын бодлогын хүрээнд цахим мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах ажиллах
- Ногоон хөгжлийн бодлогын хүрээнд байгаль хамгаалах нөхөрлөлийн тоог нэмэгдүүлэх, газар тариалангийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх, хөрсний доройтлыг сэргээх, хамгаалах,

Тайлант хугацаанд байгууллагын санхүүгийн үйл ажиллагаанд мөрддөг хууль, тогтоомж, бодлого, журамд дараах өөрчлөлт орсон байна. Үүнд:

- *Малын тоо толгойн албан татварын тухай хууль*
- *Нийгмийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хууль*
- *Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хууль*
- *Коронавируст халдвар /ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай*

- Засгийн газрын 2021 оны 43 дугаар тогтоолоор “төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай”

Байгууллагын удирдлагын хэрэгжүүлж байгаа дотоод хяналтуудаас төлөвлөлтийн үе шатанд аудитад хамааралтай хяналтыг авч үзэж, гүйцэтгэх үе шатанд хяналтын сорил гүйцэтгэсний үр дүнд дотоод хяналтын үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, хэрэгжилт үр нөлөө багатай байна.

Сумын нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд мөрдөх тусгайлан баталсан Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг байхгүй бөгөөд Сангийн яамнаас гаргасан бодлого шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлэн и-баланс цахим программ хангамж ашиглан холбогдох хууль тогтоомж, нягтлан бодох бүртгэлийн стандартад нийцүүлэн, үйл ажиллагааны онцлогт тохируулан ашиглаж байна.

Булган сумын Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний байгууллагуудын 2021 онд санхүүгийн үйл ажиллагаанд аймгийн Засаг даргын дэргэдэх санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албанаас дотоод хяналт хэрэгжүүлээгүй байна.

Дотоод аудитын чиг үүрэг, түүний гүйцэтгэсэн ажлын найдвартай байдлын талаар ойлголт олж авснаар дотоод аудитын гүйцэтгэсэн ажлыг аудитад ашиглах, дотоод аудитораас шууд тусалцаа авах шаардлагагүй гэж үзлээ.

3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал

Санхүүгийн тайланг бүх материаллаг зүйлсийн хувьд холбогдох санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн эсэх талаар аудитор санал дүгнэлтээ илэрхийлснээр санхүүгийн тайлангийн зорилтот хэрэглэгчдийн зүгээс үзүүлэх итгэл үнэмшлийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд санхүүгийн тайлангийн аудитын зорилго оршино.

Булган сумын ТТЗ-ын 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан дахь ажил гүйлгээг аккрузал сууриар хөтөлж, нийтлэг зорилготой, үнэн зөв толилуулгын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн хүлээн зөвшөөрөхүйц санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал гэж үнэлсэн.

3.4 Материаллаг байдал

Төлөвлөлтийн болон гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг АДБОУС 2320 дагуу тодорхойлсон бөгөөд материаллаг байдлын суурь үзүүлэлтээр нийт зардлаар сонгож, материаллаг буруу илэрхийллийн эрсдэл “дунд” гэж үнэлэн материаллаг байдлын түвшинг 2 хувиар тогтоов.

Төлөвлөлтийн үе шатанд материаллаг байдлын түвшнийг 2021 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангийн нийт орлогын 7,606.9 сая төгрөгөөс 1.5 хувиар тооцон 114.1 сая төгрөгөөр материаллаг байдлыг тооцон, санхүүгийн тайлангийн түвшинд гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг төлөвлөлтийн материаллаг байдлын 75 хувиар буюу 85.6 сая төгрөгөөр тогтоолоо.

Тогтоосон төлөвлөлтийн ерөнхий материаллаг байдлыг аудитын явцад дахин хянаж шинэчлэн тогтоох шаардлагагүй гэж үзсэн.

3.5 Санхүүгийн тайлангийн тодруулга

Булган сумын ТТЗ-ын 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлангаарх нийт хөрөнгийн дүн өмнөх оноос 1,506.2 сая төгрөгөөр буюу 11 хувиар өссөн байна. Өмнөх оны үзүүлэлтээс материаллаг өөрчлөлт гарсан мөнгөн хөрөнгө, авлага, бараа материал, үндсэн хөрөнгө, өр төлбөр, цэвэр өмчийн дансдууд байна.

Хүснэгт №1. Санхүүгийн байдлын тайлан

/сая. төгрөг/

Тайлангийн үзүүлэлтүүд	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өөрчлөлт	
Мөнгөн хөрөнгө	231.5	299.2	-67.7	129%
Авлага	686.1	567.2	118.9	83%

Бараа материал	336.9	356.2	-19.3	106%
Үндсэн хөрөнгө	11,926.2	13,464.3	-1,538.1	113%
НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН	13,180.7	14,686.9	-1,506.2	111%
Богино хугацаат өр төлбөр	14.8	47.3	-32.5	320%
Цэвэр хөрөнгө, өмч	13,165.9	14,639.6	-1,473.7	111%
ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН	13,180.7	14,686.9	83,525.2	111%

Эх сурвалж: Булган сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

3.5.1 Мөнгөн хөрөнгө

Мөнгөн хөрөнгийн эхний үлдэгдэл 231.5 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 299.2 сая төгрөг болж 67.7 сая төгрөгөөр буюу 29 хувиар өссөн байна. Мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэлд байгаа 299.2 сая төгрөг нь Төрийн сангийн харилцах дансанд, Минжит Булган хот тохижилтын мөнгөн хөрөнгийн 29.1 мянган төгрөгийн үлдэгдэл арилжааны банкинд байршиж байна.

3.5.2 Авлага

Авлага дансны эхний үлдэгдэл 686.0 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 567.3 сая төгрөг болж 118.7 сая төгрөг буюу 18.7 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт 2: Авлагын үлдэгдэл

сая. Төгрөг

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Ажиллагчидтай холбогдсон авлага	7.6	3.3	(4.3)
Байгууллагаас авах авлага	84.8	63.0	(21.8)
Хувь хүмүүсээс авах авлага	35.0	113.8	78.8
Зээл, зээлийн хүүгийн авлага	529.0	344.1	(184.9)
Татаас санхүүжилтийн авлага	14.6	17.1	2.5
Дүн	671.0	541.3	(129.7)
Урьдчилж гарсан зардал	15.0	-	(15.0)
Үндсэн хөрөнгө бэлтгэх урьдчилгаа		26.0	26.0
Дүн	15.0	26.0	11.0
АВЛАГЫН НИЙТ ДҮН	686.0	567.3	(118.7)

Эх сурвалж: Булган сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Авлагын үлдэгдэлд 170.7 сая төгрөгийн насжилт өндөртэй байгаа авлагын дийлэнхийг сум хөгжүүлэх сангийн зээл 135.3 сая төгрөгийн зээл, зээлийн хүүгийн авлага эзэлж, оны эхэнд 548.2 мянган төгрөгийн зээлийн авлагын үлдэгдэлтэй байсан ба тайланд 243.0 сая төгрөгийн төлөгдөж 59.2 сая төгрөгийн зээл олгогдож оны эцэст 305.2 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй, малжуулах төсөл хөтөлбөрийн авлагын эхний үлдэгдэл 40.8 сая төгрөгөөс тайлант онд 5.4 сая төгрөгийн авлагыг барагдуулж 35.4 сая төгрөгийн үлдэгдэл нь насжилт өндөртэй хугацаа хэтэрсэн үлдэгдэлтэй байна.

3.5.3 Бараа материал

Бараа материалын дансны үлдэгдэл оны эхэнд 336.9 сая төгрөг, оны эцэст 356.3 сая төгрөгөөр болж 19.3 сая төгрөгөөр өссөн нь бичиг хэрэг, аж ахуйн материал, түлш, шатах тослох материалууд нэмэгдсэн байна.

Тайлант хугацаанд төсвийн хөрөнгөөр 512.4 сая төгрөгийн бараа материал бэлтгэж, үнэ төлбөргүйгээр 9,2 сая төгрөгөөр нийт 502.4 сая төгрөгөөр нэмэгдэж, 356.1 сая төгрөгийн материалыг зарцуулжээ.

3.5.4 Үндсэн хөрөнгө

Үндсэн хөрөнгө дансны үлдэгдэл оны эхэнд 15,491.3 сая төгрөг байсан бол оны эцэст 17,669.9 сая төгрөг болж 2,178.6 сая төгрөгөөр өссөн нь 19.0 сая төгрөгийн

хөрөнгийг худалдан авсан, 2,332.1 сая төгрөгөөр хандив, үнэ төлбөргүй, шилжүүлэн авсан зэрэгтэй холбоотойгоор нэмэгдсэн нь тайлант онд УТХО-аар 1 дүгээр сургуулийн спорт заалны барилга шинээр баригдаж ашиглалтад орсон, 1 дүгээр цэцэрлэгийн барилгад их засвар хийгдсэн холбоотой байна .

Тайлант онд үндсэн хөрөнгө 2,351.1 сая төгрөгөөр нэмэгдсэн нь төсвийн хөрөнгөөр үнэ төлбөргүй, хандив, шилжүүлэн авсан зэргээр нэмэгдэж, 117.3 сая төгрөгийн хөрөнгө акталж, 55.2 сая төгрөгөөр үндсэн хөрөнгийн ангилал хооронд шилжүүлсэн зэргээр хасагдсан байна.

3.5.6 Өр төлбөр

Нийт өр төлбөрийн эхний үлдэгдэл 14.8 сая, оны эцсийн үлдэгдэл 47.3 сая төгрөг болж 32.5 сая төгрөгөөр өссөн, дараа тайлангийн хугацаанд бүрэн барагдах боломжтой байна.

Богино хугацаат өр төлбөрийн 30.3 сая төгрөг нь ажилчидтай холбоотой өглөг, 17.0 сая төгрөг нь татаас санхүүжилтийн өр төлбөр байна.

3.5.7 Цэвэр хөрөнгө, өмч

Засгийн газрын оролцоо дансны оны эхний үлдэгдэл 13,165.9 сая төгрөг байсан оны эцэст 14,639.6 сая төгрөг тайлант онд 1,473.7 сая төгрөгөөр өссөн нь тайлант үеийн үр дүн 1,475.5 сая төгрөгийн ашигтай, өмнөх үеийн үр дүн рүү 1.5 сая төгрөгөөр залруулсантай холбоотой байна.

3.6 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасны дагуу төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь тус хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

3.6.1 Төсвийн төлөвлөлт

Төсвийн төсөлд зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг 5,925.6 сая төгрөгөөр, нийт зарлагыг 5,925.6 сая төгрөгөөр тооцон төлөвлөж, дээд шатны төсвийн захирагчид хүргүүлсэн байна.

Булган сумын Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны нэгтгэсэн төсвийг аймгийн ИТХ-ын 2020 оны 12 дугаар сарын 17 өдрийн 06 тоот тогтоолоор 5,942.4 сая төгрөгөөр анх баталж өмнө оны болон тайлант оны орлого давсан холбоотойгоор 2021 онд 1 удаа тодотгол хийн 2021 оны 08 дугаар сарын 11-ны 02 тоот тогтоолоор нийт 6,143.5 сая төгрөгөөр баталсан байна.

Төсвийн тодотголыг сумын ИТХ-аар 2021 оны 8 дугаар сарын 17-ны өдрийн 02 тоот тогтоолоор 6,143.5 сая төгрөгөөр 8 байгууллага, 2 сангийн төсвийг тодотгож баталжээ.

3.6.2 Төсвийн гүйцэтгэл

Тайлант онд 6,143.5 сая төгрөгийн төсөв баталснаас 4,374.7 сая төгрөгийг улсын төсвөөс, 1,105.2 сая төгрөгийг орон нутгийн төсвөөс, 470.7 сая төгрөгийг ОНХС-аас санхүүжих, 11.4 сая төгрөгийг үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос, 181.2 сая төгрөгийг туслах үйл ажиллагаанаас үлдэгдлээс санхүүжүүлэхээр төлөвлөжээ.

	Хүснэгт 3: Төлөвлөгөө, гүйцэтгэл	
	Төлөвлөгөө	/сая. Төгрөг/ гүйцэтгэл
Улсын төсвөөс санхүүжих	4,374.7	4,189.4
Тусгай зориулалтын шилжүүлгээс санхүүжих	4,374.7	4,189.4
Орон нутгийн төсвөөс санхүүжих	1,576.2	1,567.6
Орон нутгийн төсвөөс	1,105.5	1,096.9
Орон нутгийн хөгжлийн сан	470.7	470.7
Төсөвт байгууллагын үйл ажиллагаанаас	192.6	255.2

Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос	11.4	10.2
Туслах үйл ажиллагааны орлогоос	181.2	245.0
ЭХ ҮҮСВЭРИЙН НИЙТ ДҮН	6,143.5	6,012.2

Эх сурвалж: Булган сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Гүйцэтгэлээр улсын төсвөөс 4,189.4, орон нутгийн төсвөөс 1,096.9, ОНХС-ийн санхүүжилт 470.7, үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос 10.2, туслах үйл ажиллагааны орлогоос 255.2 сая төгрөг нийт 6,012.2 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлж, урсгал үйл ажиллагаанд 6,012.2 мянган төгрөгийг зарцуулж 185.3 сая төгрөгийг улсын төсөвт төвлөрүүлсэн байна.

Төсвийн нийт зардлын гүйцэтгэл 2,551.1 сая мянган төгрөг буюу 98.3 хувьтай байгаа нь цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшуулал, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн зардлыг 0.5, байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал 0.9, бараа хангамж, бараа материалын зардал 0.2, нормативт зардал 2.1, бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр хураамж 0.5, бараа үйлчилгээний бусад зардал 0.5, хөрөнгийн зардал 52.1, буюу нийт 55.7 сая төгрөгөөр батлагдсан төсвийг хэмнэж зарцуулсан, эргэж төлөгдөх зээлийг 14.3 сая төгрөгөөр илүү олгосонтой холбоотой байна.

Үндсэн үйл ажиллагааны орлогыг 0.6, туслах үйл ажиллагааны орлого 150.4 сая төгрөгөөр тус тус батлагдаж гүйцэтгэлээр үндсэн үйл ажиллагааны орлогыг 0.2, туслах үйл ажиллагааны орлогыг 174.9 сая төгрөгөөр нийт 175.1 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлсэн. Нийт бүрдүүлсэн орлогын 134.7 сая төгрөгийг СХС, 37.8 сая төгрөгийг Булган хөгжүүлэх сангийн зээл, зээлийн хүүгийн орлого, 2.4 сая төгрөг нь малжуулах төслийн эргэн төлөлт, 0.2 сая төгрөг нь сумын ЗДТГ-ын өөрийн орлого бүрдүүлэн 1.8 төгрөгийг орон нутгийн төсөвт татан төвлөрүүлсэн байна.

Булган сумын ИТХ-ын 2021 оны орон нутгийн төсөв батлах тухай 2021 оны 8 дугаар сарын 12-ны өдрийн 1/02 дугаар тогтоолд Булган сумын Төвлөрүүлэн захирагчийн тайлант онд 59.4 сая төгрөгийн орлогыг орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэхээр батлагдсанаас гүйцэтгэлээр 61.2 сая төгрөгийн орлогыг бүрдүүлж, төлөвлөгөөг 103 хувиар биелүүлсэн байна.

Хүснэгт 4. Сумын татварын орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэл

/сая.төгрөг/

Орлогын ангилал	2021 оны		Зөрүү
	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	
Татварын нийт орлогын дүн	303.2	375.3	(72.1)
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	303.2	375.3	(72.1)
Татварын орлого	213.2	294.2	(81.0)
Орлогын албан татвар	11.0	12.4	18.3
Хувь хүний орлогын албан татвар	11.0	12.4	(1.4)
Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар	42.0	22.3	19.7
Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар	42.0	22.3	19.7
Хөрөнгийн албан татвар	113.7	148.5	(34.8)
Бууны албан татвар	3.7	3.4	0.3
Иргэдийн мөнгөн хадгаламжийн хүүгийн орлого	110.0	145.1	(35.1)
Малын тоо толгойн албан татвар	0.6	32.1	(31.5)
Малын тоо толгойн албан татвар	-	31.5	(31.5)
Ангийн орлого	0.6	0.6	-
Бусад татвар, телбер, хураамж	35.0	69.1	3.5
Бусад нийтлэг телбер, хураамж		37.6	(37.6)
Улсын тэмдэгтийн хураамж	17.0	27.8	(10.8)
Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны	3.0	3.7	(0.7)
Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж	15.0	0.0	15.0
Газрын телбер	1.1	1.2	(0.1)
Газрын телбер	1.1	1.2	(0.1)
Байгалийн нөөц ашигласны телбер	9.8	8.6	1.2

Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр	2.5	0.1	2.4
Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр	7.3	8.5	(1.2)
Татварын бус орлого	90.0	81.1	8.9
Нийтлэг татварын бус орлого	90.0	81.1	8.9
Торгуулийн орлого	90.0	81.1	8.9

Эх сурвалж: Булган сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Нийт орлого 375.3 сая төгрөг буюу 72.1 сая төгрөгөөр давуулсан үүнээс татварын орлого 81.0 сая төгрөгөөр давсан, татварын бус орлого 8.9 сая төгрөгөөр дутуу бүрдүүлсэн байна. Орлого давсан шалтгаан нь хувь хүний орлогын татвар 1.4, малын тоо толгойн албан татвар 31.5, иргэдийн мөнгөн хадгаламжийн орлого 35.1, улсын тэмдэгтийн орлого 10.8, түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны 0.7, бусад орлого 37.6, байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр 1.2 сая төгрөгөөр тус тус давсан байна. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар 19.7, хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж 15.0, торгуулийн орлого 8.9 сая төгрөгөөр тасалжээ.

Батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, түүний хэтрэлт, хэмнэлтийг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.5-д харуулав.

3.6.3 Нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.2-т “нэмэлт төсөв, түүнтэй холбогдсон үйл ажиллагаа нь төсвийн нэгэн адил санхүүгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна” гэж заасны дагуу байгууллага нэмэлт санхүүжилтийн тайлан гаргах үүрэгтэй.

Нэмэлт санхүүжилтийн тайлангаар аймгийн ОНХС-аас 56.1, Засаг даргын захирамжаар 11.5, БСУГ-аас ЕБС болон СӨБ-ийн байгууллагад ажиллаж байгаа багш нарын тэтгэмж 99.0, БСУГ-аас ковидын зардалд 5.6, стем хөтөлбөрийн санхүүжилт 21.2, бусад байгууллагын санхүүжилт 10.6, Статистикийн газраас судалгааны зардал 1.0, БОАЖЯ-аас хог хаягдлын хураамж 4.9, газрын дуудлагын худалдаа 1.0, туслах үйл ажиллагааны орлогоос 31.0 сая төгрөг нийт 241.9 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлэн 224.8 сая төгрөгийг зарцуулж орон нутгийн төсөвт 17.1 сая төгрөгийг төвлөрүүлсэн байна.

Нэмэлт төсвийн тайланг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.6-д харуулав.

3.7 Асуудлыг онцолсон хэсэг ба бусад асуудлын хэсэг

Булган сумын Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд тодорхой бус байдал үүссэн, хэрэглэгчдэд хамааралтай дараах асуудлууд байна. Үүнд:

1. Сум хөгжүүлэх сангаас 2011-2021 онуудад олгосон 211 зээлдэгчийн 962.7 сая төгрөгийн зээл олгогдсоноос 3 иргэн нас барсан, 118 зээлдэгч зээл бүрэн төлж дууссан, 41 иргэний 162.4 сая төгрөгийн зээлийн төлөх хугацаа болоогүй, 52 иргэний 135.3 сая төгрөгийн мянган төгрөгийн зээлийн авлага нь хугацаа хэтэрч байгаа нь сангийн хөрөнгийн эргэцийг удаашруулж, хөрөнгийн үр өгөөжийг бууруулж байна.
2. Малжуулах төсөл хөтөлбөрт 2012-2017 онд хамрагдсан иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад зээл олгохдоо гэрээ байгуулаагүй 35.4 сая төгрөгийн авлагын үлдэгдэлтэй байгаа асуудал байна.

3.8 Аудитын гол асуудал

Булган сумын Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд УТХО-оор 1,526.0 сая төгрөгийн өртөг бүхий Спорт цогцолборын барилга шинээр баригдсан, 200.0 сая төгрөгөөр 1 дүгээр цэцэрлэгийн барилгын их хийгдэж данс бүртгэлд тусгасан, ОНХС-ийн эх үүсвэрээр хийгдсэн хөрөнгө оруулалтын ажил, бэлтгэсэн үндсэн

хөрөнгүүд бүрэн нийлүүлэгдээгүйгээс авлага нэмэгдсэн асуудлууд үлэмж нөлөө үзүүлсэн байна.

3.9 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал

АДБОУС 4000.16-д нийцлийн аудитыг санхүүгийн тайлангийн аудиттай хослуулан хийх тохиолдолд аудитор аль стандартыг дагаж мөрдөхийг үнэлэх, нийцлийн асуудлын талаарх дүгнэлтийг санхүүгийн тайлангийн аудитын санал дүгнэлтээс тусад нь салгах ёстой гэж заасны дагуу тус байгууллагын 2021 оны Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийг хяналаа.

3.9.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт

Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам”-ын заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор www.shilendans.gov.mn цахим хуудсанд холбогдох мэдээллийг оруулсан байх үүрэгтэй.

Тайлант хугацаанд мэдээлбэл зохих мэдээллийг бүрэн оруулаагүй, 30 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн, батлагдсан төсөв, хагас жилийн санхүүгийн тайлан, дараа жилийн төсвийн төсөл, төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн хөтөлбөр, зориулалтын батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, хэтрэлт хэмнэлтийн шалтгаан тайлбарыг бүтэн жилээр, хагас жилээр, улирал бүрээр мэдээлэх мэдээллийг огт оруулаагүй байна.

Аймгийн хэмжээнд сум хөгжүүлэх сангийн Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийг мэдээлэх тусгай цэсгүйгээс тайлант онд орсон орлогын гүйлгээг мэдээлээгүй, зарлагын гүйлгээ гаргаагүй байна.

Нийцсэн бөгөөд зохистой байх батламж мэдэгдлийн түвшинд хэрэгжүүлсэн горим, сорилд үндэслэн шилэн дансанд байршуулсан мэдээлэл нь Шилэн дансны тухай хууль тогтоомжийн холбогдох заалттай нийцээгүй байна гэж дүгнэлээ.

Өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт

Өмнөх оны санхүүгийн тайлангийн аудитаар 151.3 сая төгрөгийн зөрчилд 4 зөвлөмж өгөгдөж хэрэгжилт бөгөөд 60 хувьтай, Шилэн дансны хуулийг хэрэгжүүлэх талаар зөрчлийг арилгах албан шаардлага өгөгдөж хуульд заасан мэдээллийг байршуулаагүй хэрэгжилт хангадаагүй байна.

3.11 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал

Дараагийн аудитаар өмнө оны давсан орлогоос хуваарилсан 131.0 сая төгрөгийг ОНХС-ийн дансаар дамжуулан Ковид-19 цар тахал, Шүлхий өвчинтэй холбоотой өрхийн эрүүл мэндийн төв, сумын Нэгдсэн эмнэлэгт оношлуур болон шатахууны зардлын зарцуулалт, ОНХС-ийн хөрөнгөөр хийгдсэн ажилтай холбоотой асуудлыг авч үзэх нь зүйтэй байна.

3.12 Харьяа байгууллагуудын аудитын дүнгийн талаар

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд харьяа 9 төсвийн байгууллага, 2 тусгай сан, ОНӨҮГазар 1 нийт 12 санхүүгийн тайлан нэгтгэгдсэнээс 6 байгууллагыг аудитад хамруулан дүгнэлт гаргаж, 6 тайланг түүвэрт хамруулсан байна.

Аудитад хамрагдсан харьяа байгууллагуудын санхүүгийн тайланд “Зөрчилгүй”-5 (Булган сумын 1,2 дугаар ЕБС, 1,2 дугаар Цэцэрлэг, Насан туршийн боловсрол), “Хязгаарлалттай” 1 (Минжит Булган спорт цогцолбор) нийт 6 дүгнэлт гаргасан байна.

Булган сумын ТТЗ-ын нэгтгэлд хамрагдсан төсвийн шууд захирагчдын 2021 оны санхүүгийн тайланд хийсэн аудитаар нийт 180.3 сая төгрөгийн 28 алдаа зөрчил илэрч, 34.3 сая төгрөгийн 14 алдааг залруулсан байна.

Залруулагдаагүй 146.0 сая төгрөгийн алдаа зөрчлөөс 0.7 сая төгрөгийн алдаа зөрчилд 2 төлбөрийн акт тогтоон, 1.6 сая төгрөгийн алдаа зөрчлийг арилгуулах 1 албан шаардлага өгч 143.7 сая төгрөгийн 11 алдаа зөрчилд зөвлөмж өгөгдсөн байна. Нийт алдаа зөрчил, шийдвэрлэлтийг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт -5

/сая.төг/

д/д	Аудитад хамрагдсан байгууллагын нэр	Нийт алдаа, зөрчлийн		Үүнээс								
				Залруулга		Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж		
		Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	
1	Булган сумын 1 дүгээр сургууль	5	22.1	4	22.1						1	
2	Булган сумын 2 дугаар сургууль	7	144.1	3	1.8	1	0.4				3	141.9
3	Булган сумын 1 дүгээр хүүхдийн цэцэрлэг	5	8.4	4	8.4						1	
4	Булган сумын 2 дугаар хүүхдийн цэцэрлэг	4	1.7	1	0.1						3	1.6
5	Булган сумын Минжит Булган 5 цагираг Спорт цогцолбор	3	1.8					1	1.6		2	0.2
6	Булган сумын Насан туршийн боловсролын төв	4	2.2	2	1.9	1	0.3				1	
	Дүн	28	180.3	14	34.3	2	0.7	1	1.6		11	143.7

Эх сурвалж: Булган сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

4. Нэгтгэсэн тайлангийн аудитын илрүүлэлт

Аудитаар нийт 827.1 сая төгрөгийн алдаа зөрчил илэрснээс, 233.5 сая төгрөгийн 7 алдааг залруулж, 0.8 сая төгрөгийн 1 алдаа зөрчилд төлбөрийн акт, 170.7 сая төгрөгийн 2 зөрчилд албан шаардлага, алдаа зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх 422.1 сая төгрөгийн 12 зөвлөмж өглөө.

4.1 Залруулсан алдаа

Аудитаар нягтлан бодох бүртгэлийн бичилт, тооцоолол болон тайлагналын алдаатай дараах залруулгыг санхүүгийн тайланд тусгаж, баталгаажуулав. Үүнд:

1. Сангийн хөрөнгөөр стадионы засвар, цэнгэлдэх хүрээлэнгийн сандал, гэрэлтүүлэг, хашаа, Нэгдсэн эмнэлэг, Хүүхдийн цэцэрлэгт нийлүүлэх тоног төхөөрөмжийг хүлээн аваагүй 112.8 сая төгрөгийг шууд зардлаар бүртгэж авлагаар тусгаагүй,
2. ТТЗ-ийн санхүүгийн тайланд Спорт цогцолборын тайлант хугацааны хуримтлагдсан элэгдлийн зардлыг э-тайлангийн цахим системд нэгтгэхдээ 1.8 сая төгрөгөөр бусдаар зардлаар хүлээн зөвшөөрсөн,
3. Хот тохижилтын санхүүгийн тайланд 6.1 сая төгрөгөөр бусад тооцооны өглөг, ХХОАТ-ын авлага, өглөгийг,
4. ТТЗ-ийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд тайлант үеийн үр дүнг 112.8 сая төгрөгөөр зөрүүтэй илэрхийлснийг тус тус залрууллаа.

Шийдвэрлэсэн нь: Шалгагдагч байгууллагын төсвийн захирагч, нягтлан бодогч нарт асуудлын бүртгэлээр танилцуулан 233.5 сая төгрөгийн залруулга хийсэн болно.

4.2 Төлбөрийн акт

1. Засаг даргын Тамгын газрын даргад ажил хавсран ажилласны нэмэгдэл олгосон холбогдох шийдвэргүй, томилолтын хуудасгүй албан томилолтын зардалд 0.8 сая төгрөгийг олгосон нь Төсвийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16 дугаар зүйлийн 16.5.1-д "Төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах", 16.5.3. "Батлагдсан цалингийн сан, орон тооны хязгаарт багтаан төсвийн байгууллагын орон тоо, ажиллагчдын цалин хөлсийг тогтоох", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.6-д "анхан шатны баримтын үнэн зөвийг түүнийг үйлдсэн, зөвшөөрсөн, шалгаж хүлээн авсан ажилтан хариуцна", 20.2.5-д дансны өглөг, авлага ба төлбөрийн тооцоог хянаж ажил, гүйлгээг гарахаас нь өмнө хянан баталгаажуулах", Засгийн газрын 43 дугаар тогтоолын 1.2.

“Шинээр ажлын чиг үүрэг, албан тушаал бий болгохгүй, орон тоог нэмэгдүүлэхгүй байх” гэсэн заалтуудыг зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Төлбөрийн акт тогтоов.

4.3 Албан шаардлага

4.3.1 1 Илрүүлэлт: СХС-ийн хөрөнгөөс зээлдэгчийн нар зээлийн гэрээний үүргээ биелүүлээгүй 51 зээлдэгчтэй холбоотой 135.3 сая төгрөгийн зээл, зээлийн хүүгийн хугацаа хэтэрсэн үлдэгдэлтэй, Малжуулах төслийн 2013- 2017 онд төсөлд хамруулан зээл олгохдоо гэрээ байгуулаагүй, төсөлд хамрагдсан зарим иргэд өнөөг хүртэл зээлээ төлөөгүй 16 иргэнтэй холбоотой 35.4 сая төгрөг нийт 170.7 сая төгрөгийн авлага барагдуулаагүй сангийн дансанд төвлөрүүлээгүй зөрчил илэрлээ.

Энэ нь Зээлдэгчтэй байгуулсан гэрээний 7.2.4-д "Зээлийн эргэн төлөлт, хүүгийн орлогыг сангийн дансанд төвлөрүүлнэ", 8.2-д "Зээлдэгч зээлийн төлбөрийг сар бүрийн төлбөрийн хуваарийн дагуу төлнө", 9.2-д "Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй дараах тохиолдолд Зээлдүүлэгч гэрээг цуцалж, зээл, хүү нэмэгдүүлсэн хүүгийн төлбөрийг үл маргах журмаар төлүүлнэ. Үүнд: 9.2.1-д "Зээлийн гэрээний 3.2-т зааснаас өөр зориулалтаар ашигласан", 9.2.2-д "Зээлийн гэрээгээр тохиролцсон хуваарийн дагуу төлбөрөө бүрэн төлөлгүй 60 хоног хугацаа хэтэрсэн", 9.2.4-д "Гэрээгээр хүлээсэн үүргээ 2-оос дээш удаа зөрчсөн, эсвэл 15 дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн бол", гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Албан шаардлага өгөв.

4.3.2 Илрүүлэлт: Шилэн дансны хуульд заасны дагуу батлагдсан төсөв, хагас жилийн санхүүгийн тайлан, дараа жилийн төсвийн төсөл, төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн хөтөлбөр, зориулалтын батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, хэтрэлт хэмнэлтийн шалтгаан тайлбарыг бүтэн жилээр, хагас жилээр, улирал бүрээр, 2020 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлан баланс, аудитын тайлан дүгнэлт, аудитын мөрөөр хэрэгжүүлсэн ажлын тайлан болон бусад мэдээллийг shilendans.gov.mn цахим сайтад холбогдох мэдээллийг оруулаагүй хоосон илгээсэн, мэдээлэл огт оруулдаггүй зөрчил илэрсэн нь Шилэн дансны тухай хууль, Засгийн газрын 29 дүгээр тогтоолын холбогдох заалтуудыг мөрдөөн ажиллаагүй, өмнөх санхүүгийн тайлангийн аудитаар өгөгдсөн албан шаардлагыг хэрэгжүүлээгүй байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Хариуцлага тооцуулах албан шаардлага өгөв.

4.4. Зөвлөмж

Цаашид анхаарвал зохих асуудлыг тэргүүлэх ач холбогдлын дарааллаар эрэмбэлэн харуулав. Үүнд:

4.4.1 **Авлагатай холбоотой асуудал**

Илрүүлэлт: -ЗДТГ-ын санхүүгийн тайланд 5.0 сая төгрөгийн авлага нь он дамжсан насжилт өндөртэй, эзэн холбогдогч нь тодорхой бус барагдуулаагүй ог дамжин бүртгэгдэж байгаа нь төсвийн хөрөнгийн үр өгөөжийг бууруулж байна.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.8-д “төсвийг зохистой удирдаж авлага, өр төлбөр үүсгэхгүй байх”, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1-д "Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах үүргийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ", 20 дугаар зүйлийн 20.2.5-д "Дансны өглөг, авлага ба төлбөрийн тооцоог хянах, ажил, гүйлгээг гарахаас нь өмнө хянан, баталгаажуулах", Сум хөгжүүлэх сангаас олгох зээл, барьцааны гэрээний 2.3-д "Зээл, хүүгийн эргэн төлөх хуваарь"-ийн дагуу төлөгдөөгүй зээлд хоног тутамд ногдох хүүгийн 0.05 хувьтай тэнцүү байна" гэсэн заалтуудтай нийцэхгүй байна.

Өгсөн зөвлөмж Авлага барагдуулах талаар тодорхой ажил зохион байгуулан авлагыг барагдуулж ажиллах

4.4.2 **Бараа материалын тайлан, тооллоготой холбоотой асуудал**

Илрүүлэлт: Засаг даргын нөөц хөрөнгөнөөс бараа материал худалдан авч бэлтгэхдээ нярав орлого аваагүй байна. Мөн бараа материалын тооллогын үлдэгдлийг баталгаажуулж баримтжуулж, хяналт тавин үнэн зөв бодитой тооллого хийх шаардлагатай байна.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.5.1-д "Төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах" 20 дугаар зүйлийн 20.2.6-д "Эд хөрөнгийн болон төлбөр тооцооны тооллого хийх, үр дүнг шийдвэрлэх, бэлтгэн нийлүүлэгч, худалдан авагчтай тооцоо хийж, үлдэгдлийг баталгаажуулж, баримтжуулах ажлыг зохион байгуулах, удирдах" Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.6-д "анхан шатны баримтын үнэн зөвийг түүнийг үйлдсэн, зөвшөөрсөн, шалгаж хүлээн авсан ажилтан хариуцна", Засгийн газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоолын 1.3-д "аж ахуйн нэгж, байгууллага нь энэхүү нийтлэг журамд нийцүүлэн, өөрийн үйл ажиллагааны онцлогт тохирсон "дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах журам"-тай байна", 1.5-д "... Журмын 1.4-т зааснаас бусад тохиолдолд "дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах журам" тухайн байгууллага, аж ахуйн нэгж өөрөө баталж мөрдөнө" гэсэн заалтуудыг мөрдөөгүйтэй холбоотой байна.

Өгсөн зөвлөмж Бараа материал худалдан авсан тухай бүрд нярваар орлого авхуулж, зарлагагдахдаа нярав нь албан хаагчдаар шаардах хуудас бүрэн бичүүлж дарга, нягтлан бодогчоор хянуулж зөвшөөрсөн тохиолдолд олгож хэвших, Бараа материалын тооллогыг үнэн зөв бүрэн хэрэгжүүлэх

4.4.3 ***Ерөнхий чиглэлтэй холбоотой асуудал***

Илрүүлэлт: Засгийн газрын 43 дугаар тогтоолын дагуу батлагдсан төсөвт зардлын 10-аас доошгүй хувийн хэмнэлт гаргаагүй, төсөвт төвлөрүүлээгүй 48.8 сая төгрөгийг үйл ажиллагааны зардалд зарцуулсан зөрчил илэрлээ. Энэ нь Засгийн газрын 2021 оны 2 дугаар сарын 17-ны 43 дугаар тогтоолын 1.1-д "үндсэн үйл ажиллагаатай холбоотой, зайлшгүй шаардлагатайгаас бусад бүх төрлийн зардал, төсөл арга хэмжээг тэвчиж, зардлыг гаргахгүй байх зэргээр батлагдсан төсөвт зардлын дүнд 10-аас доошгүй хувийн хэмнэлт гаргахаар тооцож, урсгал болон хөрөнгө оруулалтын зардлыг төлөвлөн хуваарилах" гэж заасан заалтыг хэрэгжүүлээгүйтэй холбоотой байна.

Зөвлөмж: Төсвийн тухай хуулийн төсвийг хэмнэлттэй зарцуулах талаар анхааран ажиллах

4.4.4 ***Шатахууны зарцуулалттай холбоотой асуудал***

Илрүүлэлт: Албан ажлын хэрэгцээнд ажилтан албан хаагчдын хувийн унаанд шатахуун олгож зарцуулсан, ЗДТГ-ын Ланд 200, тоёото, Приүс 30 маркийн суудлын автомашинуудад шатахуун, түлш олгон зарцуулсан ч явсан ажлын тайланг хавсаргаагүй, жолоочийн тооцоог үнэн зөв бодож хянаагүй зөрчил байна.

Зөвлөмж: Жолоочийн тооцоог үнэн зөв бодож зарцуулалтад тавих дотоод хяналтыг сайжруулан ажиллах

4.4.5 ***Шилэн данстай холбоотой асуудал***

Илрүүлэлт: Минжит булган ОНӨААТҮГ нь Шилэн дансны цахим системд оруулбал зохих мэдээллийг оруулахдаа иж бүрэн, үнэн зөв мэдээлээгүй, Соёлын төв нь Шилэн дансны хуульд заасны дагуу цалингаас бусад 5 сая төгрөгөөс дээш үнийн дүнтэй орлогын 106.2 сая төгрөгийн санхүүжилтийн ажил гүйлгээг мэдээлээгүй байгаа нь *Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.5-д "цалингийн зардлаас бусад таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий орлого, зарлагын мөнгөн гүйлгээг гүйлгээ тус бүрээр, гүйлгээний агуулга, хүлээн авагчийн нэр;" Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан журмыг зөрчсөн байна.*

Өгсөн зөвлөмж: Хууль, журамд заасны дагуу Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийг ханган холбогдох мэдээллийг үнэн мэдээлж хэвших

4.4.6 **Орон тоотой холбоотой асуудал**

Илрүүлэлт: Соёлын төв нь тайлант онд батлагдаагүй орон тоонд ажил хавсран ажилласны нэмэгдэлд 1.6 сая төгрөгийг олгосон нь Төсвийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.5.9-д “дээд шатны төсвийн захирагчийн зөвшөөрснөөр үйл ажиллагааны үр дүнг дээшлүүлэх, чиг үүргийн давхардлыг арилгах, ажлын ачааллыг нягтруулах, бүтээмжийг дээшлүүлэх зорилгоор байгууллагын дотоод зохион байгуулалтын бүтцийг батлагдсан орон тооны хязгаар, төсвийн хүрээнд шинэчлэн тогтоох” гэсэн заалттай нийцээгүй байна.

Өгсөн зөвлөмж: Батлагдаагүй орон тоонд нэмэгдэл цалин олгохгүй байх

4.4.7 **Төсвийн гүйцэтгэл, төсвийн төлөвлөлттэй холбоотой асуудал**

Илрүүлэлт: Сумын төсөвт байгууллагын дүнгээр тогтмол зардлыг 308.4 сая төгрөгөөр төлөвлөж, төсвийн гүйцэтгэлийн тайланд тусгасан 303.9 сая төгрөгөөр, Төрийн сангийн зарлагын хуулгаар 282.5 сая төгрөгийн зардал гаргаж 21.4 сая төгрөгийг бусад бараа үйлчилгээний зардал гүйлгэн зарцуулсан нь Төсвийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.7-д “энэ хуулийн 22.2-т заасан төсвийн ангиллын төрөл бүрээр дэлгэрэнгүй ангилал тогтоох, түүнийг төсвийн төлөвлөлт, тайлагналт, гүйцэтгэлд ашиглах журмыг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно”, 16.5.7-д “байгууллагын санхүүгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээ, тайлан, үр дүнгийн гэрээний биелэлтийг үнэн зөв гаргах, тогтоосон хугацаанд тайлагнах”, Сангийн сайдын 2021 оны 190 дүгээр тушаалаар баталсан “Зардлын эдийн засгийн ангилал ашиглах заавар”-ыг мөрдөн ажиллах заалтуудыг зөрчсөн байна.

Өгсөн зөвлөмж: Эдийн засгийн ангиллын дагуу төсөвт журмын дагуу зохицуулалт хийж зардлыг санхүүжүүлэн, Төсвийн гүйцэтгэлийн тайланг үнэн зөв илэрхийлж тайлагнах

4.4.8 **Зээлдэгчтэй байгуулсан гэрээтэй холбоотой асуудал**

Илрүүлэлт: Сум хөгжүүлэх сангаас зээлдэгчтэй байгуулсан гэрээнд заасан СХС-аас олгох зээлийн гэрээнд заасны дагуу алданги тооцоогүй зөрчил илэрлээ. Энэ нь сум хөгжүүлэх сангаас олгох барьцаат зээлийн гэрээний Сум хөгжүүлэх сангаас олгох зээл, барьцааны гэрээний 2.3-д “Зээл, хүүгийн эргэн төлөх хуваарь”-ийн дагуу төлөгдөөгүй зээлд хоног тутамд ногдох хүүгийн 0.5 хувьтай тэнцүү байна” гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.

Өгсөн зөвлөмж : Гэрээнд заасны дагуу алданги тооцон, СХС-ийн программд мэдээллийг үнэн зөв оруулж хэвших

4.4.9 **Төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалттай холбоотой асуудал**

Илрүүлэлт: ИТХурал нь 2.6 сая төгрөгийн ажил гүйлгээг анхан шатны баримтын бүрдүүлэлтгүй томилолтын болон ГХУСАХЗардлын ажил гүйлгээ гаргасан зэрэг илэрлээ.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.5.1-д “Төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах”, 6.4.1-д “төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах” гэсэн заалтыг зөрчсөн нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13.1-д “Анхан шатны баримт нь нягтлан бодох бүртгэл хөтлөх, санхүүгийн тайлан, мэдээллийг үнэн, зөв гаргах үндэслэл болно”, 13.7-д “Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил, гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно” гэсэн заалтуудын хэрэгжилт хангагдаагүй байна.

Өгсөн зөвлөмж: Анхан шатны баримт дутуу ажил гүйлгээг санхүүжүүлдэг байдлыг таслан зогсоох

4.4.10 **Орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газрын үйл ажиллагаатай холбоотой асуудал**

Илрүүлэлт: Булган сумын Минжит Булган хот тохижуулах газрын дарга тайлант 2 удаа нягтлан бодогч 3 удаа солигдсон, цалин, ХХОАТ-ын өглөг авлагатай холбоотой

тооцоо нийлээгүй, дансны хуулгыг үндэслэн мөнгөн гүйлгээний орлого зарлагын журналыг бүрэн боловсруулаагүй, НББ-ийн хөтлөлт хангалтгүй байна. Мөн бараа материалыг орлогод аваагүй, зарлагадахдаа эд хариуцагч нь шаардах хуудсыг бүрэн бичүүлээгүй дарга, нягтлан бодогчоор хянуулж, гарын үсэг зуруулж баталгаажуулаагүй, бараа материалын үлдэгдэлд тооллого хийж тооцоо нийлж тооцоо бодоогүй, дотоод хяналт сул байна.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.5.1-д “Төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах”, 20 дугаар зүйлийн 20.2.5. “Дансны өглөг, авлага ба төлбөрийн тооцоог хянах, ажил, гүйлгээг гарахаас нь өмнө хянан, баталгаажуулах”, Нийгмийн даатгалын багц хуулийн 32 дугаар зүйлийн “Нийгмийн даатгалын шимтгэл ногдуулах хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлого” гэсэн заалтыг зөрчсөн байна.

Өгсөн зөвлөмж: *Орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газрын үйл ажиллагааг тогтвортой явуулах, санхүү нягтлан бодох бүртгэлийн удирдлага арга зүйгээр хангаж тогтвортой ажиллуулан зөрчлийг арилгуулах*

4.4.11 Орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газрын шатахууны зарцуулалттай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: Хогны машин 2, бохирын машин 1, Ковш 1, Комбайн 1 нийт үйл ажиллагаандаа ЗДТГ-ын данс бүртгэлд бүртгэлтэй нийт 5 авто машин үйл ажиллагаандаа ашиглаж байгаа ч жолоочийн замын хуудас, жолоочийн тооцоог бүрэн бодоогүй, бэлтгэн нийлүүлэгчээс бараа материал худалдан авахдаа төлбөрийн баримтаар баталгаажуулаагүй зөрчил илэрлээ.

Энэ нь Татварын ерөнхий хуулийн 28.5-д “Татвар төлөгч борлуулалт хийх тухай бүрд хэрэглэгчийн системээс дахин давтагдашгүй дугаар бүхий төлбөрийн баримтыг хэвлэж өгөх, эсвэл цахимаар илгээх үүрэгтэй”, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.7-д “Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно” гэсэн заалтуудыг мөрдөөгүй.

Зөвлөмж: Холбогдох хуульд заасны дагуу худалдан авалтыг и баримтаар баталгаажуулаагүй ажил гүйлгээг гаргахгүй байх,

4.4.12 Сумын засаг даргын дотоод хяналттай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: ОНХС-аас Ковид-19 цар тахал, малын шүлхий өвчний онцгой байдлын үйл ажиллагааны зардалд өмнөх оны давсан орлогоос 131.0 сая төгрөгийг зарцуулахаар төлөвлөж, онцгой байдлын үйл ажиллагааны шатахуун болон оношлуур, эмнэлгийн 1 удаагийн хэрэгслийг худалдан авахад 118.8 сая төгрөгийг зарцуулж, дотоод хяналт хэрэгжүүлээгүй, хэчнээн нэр төрлийн материал авч хэнд хүлээн өгсөн нь тодорхой бус, сумын ТТЗ-ын нэгтгэлд хамрагдсан байгууллагуудын санхүүгийн тайланд тусгасан тоо мэдээлэл нь зөрүүтэй, сумаас байгууллагын дотоод хяналт хэрэгжээгүй, санхүүгийн ил тод мэдээлэл хангагдаагүй, зөрчлийн нэгтгэлд дурдсан болон анхаарах хандуулахуйц асуудлын хэсэгт бичсэн алдаа зөрчилд дахин хяналт, шалгалт хийх шаардлагатай байна. Энэ нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13.1-д “Анхан шатны баримт нь нягтлан бодох бүртгэл хөтлөх, санхүүгийн тайлан, мэдээллийг үнэн, зөв гаргах үндэслэл болно”, 13.7-д “Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил, гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно”, Эд хариуцагчийн эрх үүргийн дүрмийн 17-д Өөрийн хариуцаж байгаа зүйлийн орлого, зарлагын болон үлдэгдлийн мэдээ тайланг тухай бүр зохих маягтаар хариуцсан нягтлан бодогчид өгч байна, Төсвийн тухай хуулийн 16.5.6 -д “Дотоод аудитын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх”, Засгийн газрын 311 дүгээр тогтоолын 1.5-д “энэ журмын 1.4-т зааснаас бусад тохиолдолд “Дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах журам”-ыг тухайн байгууллага, аж ахуйн нэгж өөрөө баталж мөрдөнө”, 3.5-д “дотоод хяналт шалгалтын нэгж, ажилтан нь хяналтын ажлын дүн, авсан арга хэмжээний талаар улиралд 1 доошгүй удаа тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдлагын хурлаар хэлэлцүүлж,

шаардлагатай бол шийдвэр гаргуулан хамт олонд мэдээлнэ”, 3.6-д ”дотоод хяналт

Булган сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудитын тайлан

шалгалтын нэгж, ажилтан нь эрх бүхий албан тушаалтны баталсан удирдамжийн дагуу дотоод хяналт шалгалтыг гүйцэтгэнэ” гэсэн заалтуудыг хэрэгжүүлээгүй байна.

Зөвлөмж: Сумын Засаг даргын захирамжаар дотоод хяналтын баг томилон санхүүгийн үйл ажиллагаанд дотоод хяналт хэрэгжүүлэн ажиллах, Онцгой байдлын үйл ажиллагаанд зарцуулсан бараа материалын зарцуулалтын тооцоог дахин бодох,

4.4.13 Орлого бүрдүүлэлт, батлахтай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: Тайлант онд сумын татварын орлогыг бодитой төлөвлөөгүйгээс малын тоо толгойн албан татварын орлогыг төлөвлөөгүй **31.5** сая төгрөгийн орлого бүрдүүлсэн нь Малын тоо толгойн албан татварын тухай хуулийн 6.2-д "албан татварын хэмжээг энэ хуулийн 6.1-д заасан хязгаарт багтаан сум, дүүргийн ИТХ малын төрөл тус бүрээр тогтооно", Төсвийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.8-д "Сум, дүүргийн төсвийн татварын орлого дараах орлогоос бүрдэнэ:", 23.8.15-д "малын тоо толгойн албан татвар" гэсэн заалтуудыг мөрдөн ажиллаагүй байна.

Зөвлөмж: Татварын болон татварын бус орлогыг бодит төлөвлөж, сумын ИТХ-аар батлуулах

Дээрх зөвлөмжийн биелэлтийг Ховд аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2022 оны 06 дүгээр сарын 03-ны өдрийн дотор ирүүлнэ үү.

Аудитын явцад бидэнтэй хамтран ажилласан холбогдох ажилтнуудад талархал илэрхийлье.

5. ТТЗ-ын тайлангаар болон түүврийн байгууллагуудын аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчлийн нэгтгэл

д/д	байгууллагын нэр	Хүснэгт – 6		/сая. төгрөгөөр/							
		Нийт алдаа, зөрчлийн		Үүнээс							
		Тоо	Дүн	Запруулга		Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж	
		Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
1	Булган ТТЗ	7	321.7	2	114.6			1	35.4	4	171.7
2	Булган ЗДТГ	6	140.8	1	-	1	0.8			4	140.0
3	Булган ИТХ	1	2.6							1	2.6
4	Булган сумын Соёлын төв	2	107.8							2	107.8
5	Булган сумын ОНХС	1	112.8	1	112.8						
6	Булган сумын СХС	1	135.3					1	135.3		
7	Булган сумын Минжит Булган хот тохижилт ОНӨҮГ	5	6.1	3	6.1					2	
	Дүн	23	827.1	7	233.5	1	0.8	2	170.7	13	422.1

АУДИТЫН ТАЙЛАНГ ХЯНАСАН:

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР: Х.БОЛДБААТАР

АУДИТЫН МЕНЕЖЕР: А.ЦЭЦЭГСҮРЭН

ТАЙЛАНГ БИЧСЭН: Д.НАРАНТУУЛ

АХЛАХ АУДИТОР: Д.НАРАНТУУЛ

Аудитын код: ХОА-2022/02/НА-СТА-ТТЗ

28

